

Kmetov vsakdan

individualnosti, subjekta), oziroma: alternativne oblike političnosti so izgubile kontekst po letošnjih volitvah in po zavrtnju in zatonu političnih gibanj, ko civilna družba seveda ni prišla na oblast. Zato se bodo morale vzpostaviti nove oblike alternativne političnosti, katerih učinkovitost se bo preizkušala v možnostih poslanskih intervencij, merila pa s strankarsko pripadnostjo in številom volivnih glasov. Ženska »subjektivnost v politiki«, delate pa bodo z njimi (ženskami kot večinskim molivnim telesom) kot z objektom (manipulacije) politike. Kar ženske dosežejo v javnem življenju, se torej v političnem življenju pervertira: iz občestva (občanstva) postanejo občinstvo; objekt, ki (naj) si misli, da igra vlogo subjekta, bi rekli lacanovci.

Ker se vstop žensk v javno (kot predverje političnega) dogaja skozi zasebno, je že s tem naznačen tudi drugačen način in slog tega vstopa in seveda tudi posledice v javnem nasploh: ker ženske iz zasebne sfere prinašajo (vsaj) izkušnjo večje obremenjenosti in odgovornosti in iz javne sfere (vsaj) izkušnjo o večjem vložku, ki ga morajo plačati (ne zaradi manjše sposobnosti, znanja ali delavnosti!) za isto ali enako priznanje (ne učinek ali pomen!), se v politično spustijo samoopozorjene: ne samo, kaj morajo, ampak tudi kako morajo, da ne bo zaradi načina in sloga tisti vsebinski kaj prezrt ali celo s (po)smehom velikodušno dopuščen – kot nekakšna poživitev in znamenje širnosti pogledov in demokratičnosti. Navsezadnje pa sta slog in način vstopa in delovanja v političnem tudi del (in krivda) bolj ali manj neuspešne zgodovine marsikaterih ženske bitke. A tega se obravnavana razsikava in knjižica nista mogli niti lotiti; je pa stvar vsake resne sociologije ali zgodovine mentalitet, ne samo tiste, ki jo bodo pisale ženske.

Knjižica, ki jo tu priporočam v premišljevanje in v spodbudo za nadaljnje delo, je po vložnem znanju, ki je kompetitivno, po načinu obravnave, ki je racionalen, po ocenah, ki so kompetentne, in po stroških, ki jih je terjala – na drugi strani pa tudi po aktualnosti, pomenu in bojim se, da tudi po priznanju, ki ga bo deležna – prav lahko tudi metafora za sam predmet obravnave, mar ne?

Neda Pagon

Ker je podnaslov, kot ponavadi, tudi pri tej knjigi tisto, kar šele pove, o čem dejansko teče beseda – namreč o *položaju in prihodnosti družinskih kmetij na Slovenskem* – se utegne zgoditi, da bo naslov koga zavedel oziroma navedel na misel, da ima pred seboj nekakšno najnovejšo različico *kmetijskih slik* ali kakšne bolj ali manj posodobljene zgodbe ali povesti iz kmečkega življenja; nemara si bo dejal, če za avtorico ve, da je šla po poti nekaterih znanih slovenskih družboslovcev, ki menijo, da znajo enako (dobro?) ubesediti na način lepe književnosti tisto, kar jim je v predalih ali v glavi ostalo od poklicnega raziskovalnega dela ali od samotnega strokovnega premišljevanja. Ob tem se seveda zastavlja vprašanje, kje se v družbenih vedah zariše meja med esejističnim pisanjem z narativnim izhodiščem in med teoretsko analitičnim besedilom, ki sicer obvezni aparat svoje vede uporablja slogovno književno, literarno (kot lepo), torej z več duha, kot ga je v strokovnem izrazju samem – kar pomeni seveda manj ortodokсно tehnično in s tem manj *duhamorno*, se pravi tudi bolj berljivo.

A to je le namig za kdaj drugič, zakaj ob tej knjigi se to zanimivo vprašanje ne zastavlja, saj po predmetu obravnave in načinu njegove predstavitve, analize in interpretacije sodi v »trdo jedro« strokovno znanstvene literature. Knjiga je namreč nastala na podlagi raziskovalnega dela na Biotehnični fakulteti (z anketo, analizami, itd.) in na podlagi predhodnih raziskovalnih poročil; jemljemo jo torej lahko kot kvalificirano in verodostojno empirično in analitično predstavitev (tudi z zgodovinsko rdečo nitjo in z zarisom možnih razvojnih trendov), ki celo nudi veliko več informacij in predvsem podatkov, kot jih je mogla v enem dahu interpretirati; šele od tega dela naprej se je na primer mogoče vprašati o tem, kaj je resnični kmetov vsakdan (v smislu sociologije vsakdanjega življenja in z njenimi teoretskimi postopki), kaj pomeni »feminizacija kmetijstva«, kaj je resnično kmetov politični angažma in njegova lojalnost...).

Dvanajst poglavij knjige, ki segajo od

metodoloških raziskovalnih pojasnil prek analize »materialne« baze kmetijstva in družinskih kmetij (dohodka iz kmetijstva in od »zunaj«, tržnega značaja itd.) do socioloških in psiholoških značilnosti članov kmečkih gospodinjstev, njihovega prostega časa in politične aktivnosti, so potemtakem skrbna in zgledna predstavitev raziskovalnega dela, ki je zato tudi opremljeno z obsežnim aparatom (vir in literatura, slike, tabele, imensko kazalo). Nekajletno raziskovalno delo, ki doživi knjižno objavo, mora seveda računati tudi s tem, da bo v marsičem zastarelo, ko se bo pojavilo v knjigarnah. To velja še zlasti v zadnjem času, ko knjige niti približno ne morejo tako hitro izhajati, kot se stvari dogajajo; zato se utegne marsikateri podatek in celo kakšna interpretacija v knjigi prebrati kot zastarela; lahko, da takšen očitek na empirični ravni drži, kljub temu pa velja, da je treba delo, kot bi rekli marksisti, brati v kontekstu, v katerem je nastalo (in leta 1982 vprašanje o zasebnih kmetijah, na primer, še ni bilo politično primerno) in kot podlaga za analizo ter presojo slabega, a vendar nezanemarljivega časa.

Delo Kmetov vsakdan – položaj in prihodnost družinskih kmetij na Slovenskem je v knjižni obliki izdala Cankarjeva založba v Ljubljani, k čemur pa sta prispevali Raziskovalna skupnost Slovenije in Mestna raziskovalna skupnost Ljubljana (v raziskavi so bile zajete tudi ljubljanske občine, potekala pa je na Biotehniški fakulteti v Ljubljani), ki sta tako omogočili, da raziskovalno delo, ki ga sami spodbujata, ni ostalo v predalih, javnemu očesu prikrito in neocenjeno, strokovni, nemara zainteresirani javnosti pa neuporabno. Ker deželna uprava nad znanostjo in raziskovanjem zmore vse premalokrat javnosti predložiti na dostopen in uporaben način izsledke in dosežke raziskovalnih projektov, ki jih financira, je takšna knjižna izdaja še posebej hvalevredna; zastavlja pa tudi nekaj že kar dolgočasno znanih vprašanj: npr. o tem, ali ne bi bila potrebna nekakšna akademska ali univerzitetna založba, ki bi skrbelo za kar se da izvedbeno (tiskarsko, opremljevalsko in režijsko) poceni izdajanje znanstvenih in strokovnih del (tudi disertacij ipd.), ki so (ali naj bi bila) praviloma kvalitetna dela, vendar ne morejo dosegati nobene tržno zanimive naklade; sicer pa se ne kaže zaradi naklade žalostiti – saj se ve, čemu je knjiga namenjena in je znana tudi njena ciljna

publika; zato je tudi neprimerno zahtevati od založb, da izdajajo takšne vrste knjige in se hkrati tržno obnašajo. Slovenski mitski odnos do knjige (tako avtorjev z njihovo razpoloženo željo, da se vidijo v knjigi, kakor tudi bralstva, ki je naučeno bolj svetega in spoštljivega odnosa do pojma in videza knjige, kot pa delovne in koristne uporabe knjige – če se ji ravno ne reče priročnik ali učbenik) je v tem primeru – grobo in pretirano rečeno – zaviralen. Saj pride do še manj rok in glav, ker mora biti taka »klasična«, prava knjiga draga in je v njo nespodobno kaj pribeležiti, kar je za delovno rabo precej običajno.

Nestrokovnjaku za ruralno sociologijo, ki se ne more kompetentno spustiti ne v presojo in še manj v morebitno polemiko, se zastavlja nekaj vprašanj, ki so zunaj stroke, ki jo knjiga nedvomno bogati: knjiga je namreč naletela na medijski in strokovni odmev v ne-družboslovni sferi, predvsem seveda med strokovnjaki za kmetijstvo, ki so očitno že dodobra spoznali, kaj (jim) pomeni sodelovanje različnih strok in kako uporabiti njihove dosežke v svojem nadaljnjem delu. Pričakovati je nemara mogoče, da bo družboslovna srenja ugotovila, da je delo dr. Ane Barbič, ki je rezultat raziskave »Zasebne kmetije kot dejavnik razvoja kmetijstva in podeželja« pravzaprav dolgoročno in primerjalno (v nacionalnem smislu časovno primerjalno, v mednarodnem pa še posebej vsebinsko primerjalno) uporabna, če bodo opozorjeni na dejstvo, da se ukvarja tudi z zadevami, ki razkrivajo vstop kmetstva v politično življenje. Še preden se je ta vstop leta 1989 in 1990 z novo organiziranostjo tudi dejansko zgodil. V določenem smislu (in kajpak z nekaj ironije) je mogoče reči, da je ta vstop pripravljala in spodbudila tudi kmetom še posebej neprilagljena samoupravna in delegatska organiziranost. Saj so bili kmetje med prvimi, ki so se profilirali (ne glede na prevladujoči stanovski značaj svojih zahtev) kot politični subjekt; in če videz na politični sceni ne vara, imajo med seboj tudi najmanj »nezanesljivih elementov«, se pravi najmanj odpadnikov in konvertitov. To kaže na politično trdnost in čistost strankarskega podaništva in morda dopušča oceno o kmečki politični lojalnosti, ki velja predvsem samim sebi in svojemu stanu – za vse drugo pa velja slej ko prej tradicionalna nezaupljivost in upravičen politični skepticizem.

Branje knjige *Kmetov vsakdan* s stališča

obče znane slovenske navezanosti na kmetstvo in bolj ali manj bližnje usidranosti v podeželskem načinu bivanja, nudi nekaj odgovorov, zastavlja več vprašanj in gotovo tudi kakšno spoznanje o tem, kako lahko prazaprav delimo ocene in sodbe, še preden smo odgovorili na nujna vprašanja. In o tem, da je prazaprav presenetljivo, da ima narod s tolikšno kmetško preteklostjo in s tolikšnim sedanjim nelagodjem (dvoumnim odnosom) do kmetstva, ki se tudi tako rad – resda predvsem folklorno in narodno buditeljsko – sklicuje na svoje kmečke korenine, tako malo širše strokovnih (zunaj same agrarne stroke) del o svoji lastni spreminjalosti se podobi.

Neda Pagon

The State of the States

(Ed. by Carl E. Van Horn, Washington, D. C.: Congressional Quarterly Press, 1989, str. 235)

V tej zbirki razprav devet politologov opisuje in analizira novejšo spremembo v politiki držav (tj. federalnih enot) in njihovem mestu ter vlogi v federalnem sistemu ZDA. Avtorji poudarjajo, da so 80. leta dekada večjih sprememb in inovacij v državah kot v federalni oblasti. V devetih relativno kratkih poglavjih, ki se med seboj dobro dopolnjujejo, se raziskovalci osredotočajo na številne novosti in zanimivosti v politiki (institucijah in procesih), kot so se uveljavile v ameriških državah. Poglavja o federalizmu, guvernerjih, zakonodaji, sodiščih, administraciji, političnih strankah in kampanjah ter volitvah osvetljujejo globoke spremembe, ki so jih doživele države v ZDA v zadnjih tridesetih letih. Te spremembe so bile posledica kombiniranja neodvisnih reform, prerazdelitve zakonodaje in uveljavljanja nacionalnih državljanskih pravic. S prevzemom nove vloge so države razvile bolj profesionalno upravljanje in možnosti za reševanje najrazličnejših problemov, po

drugi strani pa je nastalo tudi bolj tekmovalno ozračje, z značilnim fragmentiranjem oblasti in zabrisano odgovornostjo.

Carl Van Horn, izdajatelj knjige, v uvodnem poglavju opisuje to povečano vlogo držav v novejšem času kot »tiho revolucijo« v ameriški politiki. Čeprav so države dobile dodatno odgovornost za oblikovanje politike šele v 80. letih, se je ta proces strukturalnih reform začel že približno dve desetletji prej, ko so države spremenile svoje ustave, zagotovile guvernerjem in državni zakonodaji nova pooblastila in vire ter seveda razširile svojo davčno podlago. Izboljšane možnosti za politično delovanje so bile tako pripravljene, ko se je v zgodnjih 80. letih uveljavila strategija Reaganove administracije, ki je prisilila države, da so se pri izvajanju programov mnogo bolj opirale na svoje politične in finančne vire.

Federalne enote, ki so v časih krize, depresije, vojne in notranjih sporov več kot štirideset let živele v senci federalne (nacionalne) vlade, so tako doživele globoke spremembe. Od nekompetentnih, včasih celo rasističnih, politično in ekonomsko opešanih ter nepripravljenih za spremembe, so vlade držav postale odgovorne, inovativne in učinkovite ravni vladanja v ameriškem federalnem sistemu, ki rešujejo številne probleme njihovih državljanov – od ekonomije, izobraževanja, okolja itd. do brezdomstva in uslužnostnih programov. Mnogi guvernerji so se uveljavili na nacionalni ravni, kar samo dokazuje naraščajoči pomen držav in njihovo politično okrepitev.

V pripravi zakonodaje federalnih enot, proračunov držav in različnih programov pomoči je bilo v letu 1988. zaposlenih skoraj 200.000 dobro izobraženih strokovnjakov, kar je povečanje za več kot 200% v primerjavi s sredino 60. let. Skoraj polovica držav je celovito reorganizirala državno upravo, medtem ko so jo druge vsaj delno. Vlade držav so leta 1964. potrošile 24 milijonov dolarjev, leta 1986. pa so upravljale z 228 milijoni, kar je skoraj desetkratno povečanje. Proračuni federalnih enot so v tem obdobju rastle nekoliko hitreje kot zvezni in znatno bolj kot poraba lokalnih oblasti. Države so zelo aktiven investitor v nacionalno infrastrukturo in močno zastopane na trgu kapitala. Deregulacija in devolucija federalne oblasti sta ključna koncepta 80. let na poti k večji avtonomiji federalnih enot.